

**Rekabet Kurumu Başkanlığından,
REKABET KURULU KARARI**

Dosya Sayısı : 2003-1-85 (Önaraştırma)
Karar Sayısı : 03-60/733-343
Karar Tarihi : 11.9.2003

A- TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

Başkan : Mustafa PARLAK
Üyeler : Tuncay SONGÖR, A.Ersan GÖKMEN, R. Müfit SONBAY,
Rıfki ÜNAL, Kublay ATASAYAR, M.Sıraç ASLAN,
Süreyya ÇAKIN

B- RAPORTÖRLER : Harun ULU, H. Deniz KARAKOÇ

C- ŞİKAYET EDEN : - A.Hamit ÇETİN, Nevzat HANCI
Doğu Anadolu Yapı Kooperatifi D.2. Blok Kat:2
Dadaşkent - Erzurum
- Fikrullah ŞİRAZİ
- Mesut GÖNGÖR
Ankara Cad. No:123/11 Bornova - İzmir
- İnbar

D- HAKKINDA ÖNARAŞTIRMA YAPILANLAR:

- İthal parça kömür pazarında faaliyet gösteren teşebbüsler

E- DOSYA KONUSU: Başta Erzurum, İzmir ve Van illeri olmak üzere, ithal parça kömür piyasasında yer alan teşebbüslerin 4054 sayılı Kanun'u ihlal ettikleri iddiası.

F-İDDİALARIN ÖZETİ: Erzurum'da geçen yıl 100 ABD Doları (\$)/ton fiyattan satılan Rus menşeli kömürün bu yıl 140-150 \$/ton'dan satıldığı ileri sürülerek, kömürün gerçek fiyatı ile satılmasının temin edilmesi ve İzmir'deki ithal kömür fiyatlarında %100'lük artışın nedenlerinin incelenmesi talep edilmekte; Van'da 130-140 \$/ton fiyattan satılan kömürün, kömür satıcılarının kooperatif bünyesinde anlaşmaları sonucu 8.7.2003 tarihinden itibaren tek fiyattan, 200 \$/ton'dan satışa sunulduğu iddia edilmektedir.

G- DOSYA EVRELERİ: Kurum kayıtlarına 23.6.2003 tarih, 2831 sayı; 14.7.2003 tarih, 3176 sayı ve 15.7.2003 tarih, 3194 sayı ile giren başvurular üzerine hazırlanan 17.7.2003 tarih ve 2003-1-85/BN-03-HU sayılı Bilgi Notu, 21.7.2003 tarih ve REK.0.05.00.00/92 sayılı Başkanlık önergesi ile 24.7.2003 tarih, 03-53 sayılı Kurul toplantısında görüşülmüş ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin ihlaline ilişkin bir soruşturma açılmasına gerek olup olmadığının belirlenmesi amacıyla, Kanun'un 40/1.

maddesi uyarınca 03-53/600-M sayı ile önaraştırma yapılmasına karar verilmiştir.

İlgili karar ve 23.7.2003 tarih, 3423 sayı ile giren başvuru uyarınca düzenlenen 4.9.2003 tarih 2003-1-85/ÖA-03-HU sayılı Önaraştırma Raporu, 5.9.2003 tarih, REK.0.05.00.00/119 sayılı Başkanlık önergesi ile 03-60 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

H- RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ: İlgili raporda;

1. Erzurum ve İzmir bölgeleri de dahil olmak üzere, yurtiçindeki ithal kömür fiyatlarının yükselmesinin ithalat fiyatlarındaki artıştan kaynaklandığı, bu nedenle kömür ithalatçıları hakkında soruşturma açılmasına gerek olmadığı,
2. İthal kömür piyasasının yakından izlenmesi ve aralarında rekabeti kısıtlayıcı anlaşma bulunup bulunmadığının daha iyi anlaşılması amacıyla aralarında Krutrade, Mirtrade ve Glencore'un da bulunduğu, Türkiye'ye kömür ihraç eden şirketler hakkında önaraştırma açılması,
3. Van S.S. Kömürcüler Oduncular Temin ve Tevzi Kooperatifi hakkında soruşturma açılmasına gerek olmadığı, ancak üyelerinin ticari özgürlüklerinin kısıtlanmaması bakımından tavan fiyat belirlenmesi yönteminden vazgeçilmesi gerektiğinin ilgili kooperatife bildirilmesinin yerinde olacağı

ifade edilmektedir.

I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. İlgili Pazar

Kömür; çoğunlukla karbon, hidrojen ve oksijenden oluşan az miktarda kükürt ve nitrojen içeren, kimyasal ve fiziksel olarak farklı yapıya sahip maden ve kayadır. Diğer içerikleri ise inorganik bileşik ve mineral maddelerdir.

Uluslararası Kömür Kurulu'nca kömürler, kalorifik değer, uçucu madde içeriği, sabit karbon miktarı, koklaşma ve kekleşme özellikleri temel alınarak sert ve kahverengi kömürler olmak üzere iki sınıfa ayrılmıştır. Bu genel ayrımın yanı sıra diğer parametreler esas alınarak kömür, daha spesifik şekilde sınıflandırılabilmektedir.

Kömür kullanımında genel olarak tane boyutu önemli bir faktördür. Kömürler, eleme sistemindeki üst ve alt elek açıklıkları ile belirtilen boyut gruplarına ayrılmakta, çeşitli boyut grubundaki kömürler değişik tüketim yerlerinde kullanılmaktadır.

Kömürler, maden işletmelerinde üretildiği şekilde (tüvenan) tüketildiği gibi, kurutulmuş kömür, yıkanmış kömür, briket kömür ve kok kömürü olarak zenginleştirme işlemine tabi tutulmuş ürünler şeklinde de piyasaya arz

edilmektedir. Ürün boyutları, kullanım yerlerine ve yakma sistemine göre tercih edilmektedir.

Kömürün kullanım alanları genel olarak ısınma amaçlı ve sanayi amaçlı olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Kömür ticaretinde, kullanım amaçlarına göre istenen kalite için limitler düzenlenmektedir. Bunlar;

-Toz Kömür : Boyutu 18 mm'nin altında kalan kömürler olup, demir-çelik fabrikaları ve termik santrallerde kullanılmaktadır.

-Parça Kömür : Boyutu 18 mm ile 150 mm arasındaki kömürler olup ısınma amacıyla soba ve kaloriferlerde kullanılmaktadır. Parça kömürler kendi içinde 3 gruba ayrılmaktadır:

- Fındık Kömür : (18 mm-25 mm)
- Ceviz Kömür : (18 mm-70 mm)
- Portakal Kömür : (70 mm-150 mm)

Üretilmesi, taşınması, yüklenmesi aşamalarında daha çok dikkat ve işçilik gideri gerektirdiğinden parça kömürün fiyatı toz kömüre göre yüksektir.

-Briket Kömür: Toz kömürün katkılı veya katkısız olarak presle değişik boyutlarda briketlenmesi sonucu oluşan ve ısınma amaçlı kullanılan üründür.

-Kok Kömürü: Taşkömürlerin dönerli ve hareketli ızgara fırınlarda ısıl işleme tabi tutulmasıyla elde edilen, zenginleştirilmiş üründür. Metalürji ve porselen sanayisinde kullanılmaktadır.

Çevre kirliliği açısından değerlendirildiğinde; yakıt olarak kullanılacak kömürün içerdiği kükürt oranı, uçucu madde oranı, nem ve kül oranı ile sahip olduğu kalori miktarı önem kazanmaktadır.

Kömür yandığında meydana çıkan kükürt dioksit, havadaki nem ile tepkimeye girdiğinde sülfürik asite dönüşmektedir. Canlı sağlığı için son derece tehlikeli bir madde olan sülfürik asit yağışlı havalarda yağmur veya kar ile birlikte yeryüzüne düşerek canlı sağlığının ve ekolojik dengenin bozulmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle, yakıt olarak kullanılacak kömürlerin içerdiği kükürt oranının düşük olması gerekmektedir.

Uçucu madde; kömürün yanıcı kısmını oluşturan hidrokarbonlardır. Uçucu madde miktarı düşük kömürlerin güç tutuşmasına karşılık, yüksek olan kömürler çabuk tutuşup süratli bir şekilde yanar. Kömürün süratli bir şekilde yanması, henüz yanmamış olan partiküllerin dumanla birlikte dışarı atılması ve çevrenin kirlenmesi sonucunu doğurur. Çevre kirliliğinin önlenmesi ve yakılan kömürden maksimum enerji elde edilebilmesi için kömürün sahip olduğu uçucu madde oranının belirli bir değer aralığında olması gerekmektedir.

Yakıtların kullanımı sonucu açığa çıkan enerji Kcal/kg (1 kilogram yakıtın kullanımı sonucu elde edilen toplam kalori) birimi ile ölçülmektedir.

Kömür yeryüzüne çıkarıldığında ve kullanım aşamasına geldiğinde bir miktar nem içermektedir. Yüksek nem içermesi, kömürün ağırlığını etkilediği gibi kilogram başına düşen kalori değerini düşürmektedir.

Kül oranı, kömürün kullanım sonucu yanmayarak kalan, atık kısmıdır. Kül oranının yüksek olması kömürün kalorisini düşürmektedir.

Yerli parça kömürler kükürt ve uçucu madde oranının yüksek, kalori değerinin düşük olması nedeniyle ithal kömürlerden ayrılmaktadır. Fiyat açısından ise en kaliteli yerli kömürün ithal kömürün yarı fiyatına satıldığı görülmektedir. Bu çerçevede, ilgili ürün pazarı ısınma amaçlı ithal parça kömür pazarı olarak belirlenmiştir.

Elektrik, fuel-oil ve doğalgaz ise ısınma amaçlı parça kömüre alternatif olabilecek diğer enerji çeşitleridir. Ancak elektrik ve fuel-oilin birim kalori üzerinden hesaplanan maliyetinin yüksek olması ve kömür kullanıcısının kısa dönemde yakma sistemini doğalgaz dahil alternatif enerji kullanımına çevirememesi nedeniyle "ithal parça kömür" ayrı bir ürün pazarı olarak tanımlanmıştır.

I.2. Pazar Hakkında Bilgi

Hava ve çevre kirliliği, hızlı sanayileşme ve şehirleşme sonucu 1980'li yıllardan itibaren önemli bir sorun haline gelmiştir.

Bu dönemde hava kirliliğini özellikle, kış aylarında ısınma amaçlı olarak tüketilen kömürün yaydığı duman ve atıklar oluşturmuştur. Havanın kirlenmesinde en önemli rolü, yerli kömürlerin, normal değerlerin üzerinde kükürt, uçucu madde, nem ve kül oranlarına sahip olması oynamıştır.

Söz konusu kirliliğin, büyük illerde insan sağlığını tehdit edecek boyutlara varmasıyla merkezi ve mahalli idareler tarafından birtakım tedbirler alınması kaçınılmaz olmuştur.

1986 yılında ilk defa Ankara'da ithal kömür kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde Ankara'da tüketilecek kömürün ithalat ve satış hakkı Ankara Belediyesi tarafından kurulan Belko'ya verilmiştir. Daha sonraki yıllarda hava kirliliği olan 17 ilde daha ithal kömür tüketimine başlanmıştır. Söz konusu illerin ithal kömür ihtiyacı 1994 yılına kadar ilgili belediyelerce ve valiliklerce karşılanmış ve satılan ithal kömüre devlet yardımı uygulanmıştır.

Bu dönemde ithal kömür, maliyetinin Yüksek Planlama Kurulu'nca belirlenen devlet yardımı kadar altında bir fiyatla satışa sunulmuştur. İthal parça kömüre devlet yardımı uygulanmasının temel nedeni 1980'li yıllarda büyük yerleşim yerlerinde görülen hava kirliliği olmuştur. Bu döneme kadar Türkiye'de, demir-çelik fabrikalarında kullanılan toz kömür hariç olmak üzere ithal kömürün kullanımı yok denecek kadar azdır. Devlet yardımı uygulanarak kükürt ve uçucu madde oranı düşük olan, ısınma amaçlı ithal parça kömürün halk tarafından benimsenip kullanımının yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca,

bu dönemde ithal kömür kullanımı olmadığı için iç piyasada kömür ithalatçısı da bulunmamaktadır. Bu nedenle ilk defa 1986 yılında Ankara'da kullanılmaya başlayan, daha sonra diğer illerde de satışa sunulan kaliteli kömürlerin ithalatı ilgili belediyelerce gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'de 1992 yılından itibaren ithal parça kömür kullanımının, dolayısıyla talebinin artmasıyla birlikte özel teşebbüsler kömür ithalatı alanında etkinlik göstermeye başlamıştır. İthal kömür piyasasında etkinlik gösteren teşebbüslerin sayısının ve rekabet ortamının artmasıyla birlikte o döneme kadar kömür ithalatını koordine eden Yüksek Planlama Kurulu 1.12.1994 tarihinde ithal kömürün, Çevre Bakanlığı'nın belirlediği kriterlere uygun olmak kaydıyla valilik ve belediyelerin denetimi altında, özel sektör tarafından serbestçe satılmasına karar vermiştir.

Anılan karar çerçevesinde Bursa, Kayseri ve Gaziantep gibi illerde belediyelerin tekel hakkı kaldırılmıştır. Günümüzde hava kirliliği olsun olmasın bütün illerde, hatta birçok ilçede tüketilecek kömürün cinsi ve spesifikasyonu il veya ilçe çevre kurulları tarafından belirlenmekte ve özel teşebbüsler tarafından satışa sunulmaktadır. Teşebbüslerin satışa sunduğu kömürlerin belirlenen niteliklere uygun olup olmadığının kontrolü ilgili valilik, kaymakamlık ve belediyelerce yapılmaktadır. Bu denetimler sonucu sattığı kömürlerin belirlenen niteliklere uymadığı anlaşılan teşebbüslere ilk etapta genellikle para cezası verilmekte ve ihtar edilmekte, bu fiilin tekrarında ise teşebbüslerin kömür satış izni iptal edilmektedir.

Güney Afrika Cumhuriyeti, Endonezya, Avustralya, Çin ve Rusya kaliteli ve yüksek rezervli kömür yataklarıyla üretimde söz sahibi ülkelerdir. Toz kömür genelde endüstriyel faaliyetlerde kullanılmakta, ticareti ve fiyatlandırması ise dünya ölçeğinde yapılmaktadır. Dünya kömür piyasasındaki işlemler daha çok toz kömür üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle dış ticarete konu olan kaliteli kömürlerin çıkarıldığı ocaklardaki üretim, yükleme ve taşıma sistemlerinin büyük bir kısmı toz kömür ticareti yapmaya elverişli şekilde kurulmuştur.

Dünya ölçeğinde parça kömür ticareti toz kömüre göre oldukça düşük seviyededir. Konutlarda ısınma amaçlı ithal kömür kullanımının yaygınlaşması Türkiye'yi parça kömür pazarında en büyük alıcılardan biri haline getirmiştir.

Ülkemize ithal edilen kömürlerin nitelikleri Çevre Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Çevre Bakanlığı'nın ısınma amaçlı ithal parça kömüre ilişkin belirlediği spesifikasyonlar aşağıdaki şekildedir:

Tablo 1- Çevre Bakanlığı'nın Isınma Amaçlı İthal Parça Kömüre İlişkin Belirlediği Spesifikasyonlar

Kalite Değerleri	Çevre Bakanlığı Limitleri
Kükürt (kuru bazda)	%1 max.
Alt Isıl Değer (orijinalde)	6.000 Kcal/K . min.
Uçucu Madde (kuru bazda)	%12-22
Toplam Nem (orijinalde)	%10 max.
Ebat	10 mm. min.

Yukarıda yer verilen standartları sağlayan kömürler Rusya ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nden ithal edilmektedir.

Türkiye'ye parça kömür ithalatı Gebze, Trabzon, Ordu, Hopa, Samsun ve İskenderun limanlarından yapılmaktadır.

Yıllar itibarıyla parça kömürün ithalat miktarlarına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 2- Parça Kömürün İthalat Miktarları

Yıl	Miktar (Ton)
2000	2.872.000
2001	3.798.000
2002	6.454.000
2003 (ilk 6 ay)	3.456.000

I.3. Yapılan Tespitler ve Hukuki Değerlendirme

I.3.1. Kömür İthalatçıları Derneği (KİAD)

KİAD'da yapılan yerinde incelemede dernek üyeleri arasında rekabeti kısıtlayıcı anlaşma veya bilgi değişiminin varlığını gösteren herhangi bir belge veya bilgiye rastlanılmadığı anlaşılmıştır.

KİAD'ın Kurum kayıtlarına 8.8.2003 tarih ve 3832 sayı ile giren yazısında;

-çevre sorunları nedeni ile devletin kömür ithalatı yolunu açtığı ve yetkili makamların ithal edilecek kömürlerin kalori, kül, nem ve uçucu madde oranı gibi özelliklerini belli standartlara bağladığı,

-ithal kömür ısınma amaçlı kullanımının son derece başarılı sonuçlar verdiği, ancak devletin belirlediği standarttaki kömürü ağırlıklı olarak Rusya'dan biraz da Güney Afrika'dan temin edilebildiği,

-ithalatta Rusya'ya bağımlı olmanın kömür fiyatlarının yükselmesine neden olduğu ve Türkiye'ye uygulanan kömür satış fiyatlarının Avrupa fiyatlarının üzerinde olduğu,

-dünyanın çeşitli ülkelerinden kömür çıkarılmasına ve ihraç edilmesine rağmen, kömür ithalatında birkaç ülkeye bağımlı olmanın yarattığı sıkıntıları yaşayan KİAD'ın Avustralya, Çin, Endonezya, ABD ve öteki ülkelerde araştırmalar yaparak Rus kömürüne alternatif olacak kaynaklar bulduğu,

-Kömürde %12-22 olarak belirlenen uçucu madde oranının %30'a çıkarılması halinde, bu alternatif kaynaklardan kömür temin edilebileceği, ithalatta Rusya'ya olan bağımlılığın ortadan kalkacağı ve ülkenin yılda ortalama 150.000.000 \$ tutarında tasarruf sağlayacağı,

-KİAD'ın uçucu madde oranı %30 olan kömürün çevreye etkilerini değerlendirmek amacıyla bilimsel araştırmalar yaptırdığı ve bu araştırmaların sonucunda kömürde uçucu madde oranı üst sınırının %22'den %30'a yükseltilmesi halinde hava kirliliği açısından hiçbir olumsuzlukla karşılaşılmayacağına anlaşıldığı,

-bu nedenle KİAD'ın ithal kömürde uçucu madde oranı üst limitinin %22'den %30'a çıkarılmasını temin etmek amacıyla Çevre ve Orman Bakanlığı nezdinde girişimlere başladığı

ifade edilmektedir.

Öte yandan, KİAD'ın 31.1.2003 tarihli toplantı tutanağında;

"... gündemin öneri ve dilekler bölümündesöz alarak, Rusya'dan yeni döndüğünü, Moskova'da yaptığı temaların kömür ithalatçıları açısından çok zor günlerin yaklaşmakta olduğunun işaretlerini verdiğini söyledi. Rus pazarında Türkiye ithalatçılarına karşı kararlı bir tutum oluşturulduğunu belirten, satıcı kuruluşlar arasında müşteri bölüşümü yapıldığını anlamanın zor olmadığını, bize karşı dünya fiyatlarının üzerinde bir fiyatla satış yapma konusunda kararlı olduklarını söyledi. "

şeklinde ifadeler yer almaktadır. Tutanağın devamında dernek üyelerinin söz konusu şahsın teşhislerine katıldıklarını, alternatif kaynaklardan kömür temin etmenin kaçınılmaz hale geldiğini ve öncelikle ithal kömür standartlarında yer alan "uçucu oranının" yükseltilmesi için girişimde bulunulması gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür.

Derneğin açıklama yazısı ve ilgili toplantı tutanağından da anlaşılacağı üzere, kömür ithalatçıları son dönemde ortaya çıkan fiyat artışlarını en büyük sağlayıcı konumundaki Rus firmalarının satış fiyatlarını artırmalarına bağlamaktadırlar. Bu nedenle, ithalatçıların son iki yıl içerisindeki ithal kömür alım fiyatları incelenmiştir. İthalatçıların alım fiyatları CIF (ürün bedeli +sigorta +navlun), başka bir ifade ile kömürün Türkiye limanlarındaki teslim fiyatı bazında incelenmiş, satış fiyatları için ise torbalanmış parça kömürün KDV dahil fiyatı dikkate alınmıştır. Ayrıca, şikayet dilekçelerinde kömürün ABD Doları bazındaki artışından şikayetçi olunması ve ithal kömür piyasasındaki işlemlerin ABD Doları bazında yapılması nedeniyle değerlendirmeler de ABD Doları baz alınarak yapılmıştır. İnceleme yapılan şirketlerin kömür alım-satım fiyatlarına aşağıda yer verilmiştir.

1.3.2. Süper Karbon Enerji Madencilik Sanayi ve Ticaret A.Ş. (Süper Karbon)

Süper Karbon'da yapılan incelemede, pazarda rekabeti kısıtlayıcı anlaşma ve ithalatçılar arasında bilgi değişimi olduğuna ilişkin herhangi bir belgeye ulaşılmadığı anlaşılmıştır.

Süper Karbon, Rus menşeli kömür ithal etmekte olup, Şirket'in ithal ettiği her bir parti kömürün CIF bazda alış fiyatına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 3- Süper Karbon'un İthal Ettiği Kömürün Alış Fiyatları

Tarih	Fiyat (\$/ton)
17.1.2002	52
25.1.2002	51
30.1.2002	49.50
30.1.2002	52
2.3.2002	54
15.4.2002	51
21.6.2002	53.50
8.7.2002	52.50
18.7.2002	54.50
11.9.2002	59
17.10.2002	57
13.11.2002	69
11.12.2002	67
20.12.2002	74.33
7.1.2003	74.15
20.1.2003	76
27.1.2003	62
12.3.2003	72.50
18.3.2003	70
26.3.2003	69

Süper Karbon'un perakendecilere torbalı parça kömür satışında uyguladığı ortalama fiyatlara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 4- Süper Karbon'un Satışında Uyguladığı Ortalama Fiyatlar

Tarih	Fiyat (\$/ton)
3.1.2002	94
23.1.2002	105
15.2.2002	113
22.3.2002	103
29.4.2002	92
11.7.2002	84
23.12.2002	118
5.2.2002	117
9.4.2003	112

I.3.3. Er Kömür Pazarlama Maden Deniz Turizm Ticaret A.Ş. (Er Kömür)

Er Kömür'de yapılan incelemede pazarda rekabeti kısıtlayıcı anlaşma ve ithalatçılar arasında bilgi değişimi olduğuna ilişkin herhangi bir belgeye ulaşılmadığı anlaşılmıştır.

Er Kömür, Rus menşeli kömür ithal etmekte olup, Şirket'in ithal ettiği her bir parti kömürün CIF bazda alış fiyatına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5- Er Kömür'ün İthal Ettiği Kömürün Alış Fiyatları

Tarih	Fiyat (\$/ton)
22.6.2001	46.50
15.8.2001	47
25.8.2001	49
21.9.2001	51.75
3.10.2001	48.75
16.10.2001	54.50
26.10.2001	49.65
17.12.2001	54.40
17.12.2001	49.29
...
19.9.2002	54
4.10.2002	60
21.10.2002	59.75
4.11.2002	70
20.11.2002	67
2.12.2002	73
27.12.2002	75
16.1.2003	67.75
31.1.2003	67.30
3.3.2003	73
10.3.2003	73
28.3.2003	70.18
20.5.2003	68.50
3.6-16.7.2000	71.50 sözleşme fiy.
16.7-15.8.2003	75 sözl. fiy.
16.8-15.9.2003	81 sözl. fiy.

Er Kömür'ün torbalanmış parça kömür toptan satış fiyatı, KDV dahil aşağıdaki gibidir.

Tablo 6- Er Kömür'ün Toptan Satış Fiyatları

Dönem	Fiyat (milyon TL/ton)	Fiyat (\$/ton)
2001 Haziran	112	93
Temmuz	119	89
Ağustos	119	86
Eylül	119	80
Ekim	119	74
Kasım	128	85
Aralık	128	88
2002 Ocak	128	94
Şubat	128	95
Mart	128	95
Nisan	128	97
Mayıs	120	86

Haziran	118	77
Temmuz	126	75
Ağustos	138	84
Eylül	153	93
Ekim	159	96
Kasım	159	99
Aralık	171	106
2003 Ocak	171	104
Şubat	171	106
Mart	177	107
Nisan	165	104
Mayıs	148	102
Haziran	141	100
Temmuz	159	114

I.3.4. Torbapak Madencilik Sanayi ve Ticaret A.Ş. (Torbapak)

Torbapak'ta yapılan incelemede pazarda rekabeti kısıtlayıcı anlaşma ve ithalatçılar arasında bilgi değişimi olduğuna ilişkin herhangi bir belgeye ulaşılmadığı anlaşılmıştır.

Torbapak Rus menşeli kömür ithal etmekte olup, Şirket'in ithal ettiği her bir parti kömürün CIF bazda alış fiyatına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 7- Torbapak'ın İthal Ettiği Kömürün Alış Fiyatları

Tarih	Fiyat (\$/ton)
27.12.2000	45
19.11.2001	53
3.12.2001	53
17.12.2001	52
11.10.2002	61
17.12.2002	68
25.11.2002	68
4.12.2002	68
16.12.2002	67
17.2.2003	71
15.2.2003	70
17.2.2003	71
21.7.2003	74
5.8.2003	79

Torbapak'ın torbalanmış parça kömür toptan satış fiyatı, KDV dahil aşağıdaki gibidir.

Tablo 8- Torbapak'ın Satış Fiyatları

Tarih	Fiyat (Milyon TL/ton)	Fiyat (\$/ton)
20.1.2001	64,9	97
30.11.2001	141,6	93
10.10.2002	165,2	101
30.11.2002	159,3	103
31.12.2002	159,3	97
10.1.2003	213,58	128

28.2.2003	191,16	119
10.4.2003	188,8	115
10.7.2003	167,56	119

I.3.5. Akabe Madencilik Sanayi ve Ticaret A.Ş. (Akabe)

Akabe, Samsun ve Trabzon'da faaliyet göstermektedir. 2002 yılında toplam 172.216.870 kg. Rus menşeli kömür ithal eden Akabe'nin bu miktarı oluşturan değişik tonajlardaki her bir parti için ödediği fiyatlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 9- Akabe'nin 2002 Yılı İçin İthal Ettiği Kömürün Alış Fiyatları CIF (\$/ton)

1.(parti mal)-48	2.- 55.50	3.- 58	4.- 53	5.- 48
6.- 49	7.- 50	8.- 51	9.- 51.53	10.- 51
11.- 52.74	12.- 49	13.- 54.50	14.- 56.51	15.- 54.50
16.- 50	17.- 56	18.- 54	19.- 59	20.- 62.68
21.- 70	22.- 69	23.- 70		

2003 yılında 156.577.895 kg. Rus menşeli kömür ithal eden Akabe'nin her bir parti için ödediği bedellere aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 10- Akabe'nin 2003 Yılı İçin İthal Ettiği Kömürün Alış Fiyatları CIF (\$/ton)

1(parti mal).- 71	2.- 75.83	3.- 74.73	4.- 69	5.- 67	6.- 64
7.- 76	8.- 74	9.- 76	10.- 75	11.- 81	

I.3.6. İthalat Fiyatları

Dosya mevcudu bilgi ve belgelerden; ithal kömür piyasasında yer alan ithalatçılarda yapılan yerinde incelemelerde 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi anlamında herhangi bir delile rastlanılmadığı, bu nedenle son dönemde ithal kömür fiyatlarında ortaya çıkan artışların nedenleri ile bu fiyat artışlarının piyasanın hangi seviyesinde ortaya çıktığını ve ithalatçıların öne sürdükleri iddiaların gerçeği yansıtıp yansıtmadığını belirlemek için kömür ithalat fiyatlarının incelendiği anlaşılmıştır.

Rekabet Kurulu'nun Belko hakkında yürütülen soruşturma ile ilgili 6.4.2001 tarih ve 01-17/150-39 sayılı nihai kararında parça kömürün geçmiş dönemlerdeki ithalat fiyatlarına; "1995 yılına kadar ithal kömürün Türkiye limanlarındaki 360 gün vadeli satış fiyatları CIF bazında 47.90-55.00 \$/ton'dur. 1997 yılından itibaren ithal parça kömürün Türkiye limanlarındaki fiyatı CIF bazında ortalama 42-48 \$/ton arasında oluşmuştur." şeklinde yer verilmiştir

Mevcut ithalat fiyatları incelendiğinde; Akabe ve Er Kömür'ün CIF 81 \$/ton'dan, Torbapak'ın ise CIF 79 \$/ton'dan kömür ithal ettiği görülmektedir. İthalatçıların alım fiyatları incelendiğinde kömür, Ekim 2002 ayına kadar en yüksek 55 \$/ton fiyattan alınırken, bu aydan sonra ithalat fiyatlarının yükselmeye başladığı ve 80 \$/ton seviyesine ulaştığı görülmektedir. Bu veriler ışığında, kömürün ithalat fiyatının son 10 ay içerisinde 30 \$/ton civarında yükseldiği anlaşılmaktadır. Belko kararında yer verilen 2000 yılına ilişkin ithalat fiyatlarına bakıldığında ise üç yıllık dönemde ithalat fiyatlarının 40 \$/ton

arttığı, bunun yanı sıra 360 gün vadeli alımların peşin alıma dönüştüğü görülmektedir.

Bu hususa, Krutrade irtibat bürosundan alınan ve 2002 yılının sonlarında hazırlandığı anlaşılan parça kömür piyasasındaki mevcut durum ve 2003 yılına ilişkin tahminlere yer verilen raporda da değinildiği anlaşılmıştır. İlgili raporda;

“2002’de Türkiye’ye 4.500.000 MT parça kömür ithal edildi. Geçen yılın tonajı ile bu yıl ithal edilecek olan tahmini 6.600.000 ton kömür miktarını karşılaştırdığımızda pazarda %46’lık keskin bir arz artışı görülmektedir. Parça kömürün fiyatı CF 53 \$ ile başladı ve yıl sonunda 74’e ulaştı (bazında %39 artış). Kömürün fiyatındaki bu artış kömür ve doğalgaz arasındaki fiyat farkını yok etti ve tüketici tercihleri kömürden doğalgaza doğru kaydı.... Diğer yandan Rus kömürünün CF 74 \$’lük yeni fiyat düzeyi ve Rus kömürü ile Afrika kömürü arasındaki büyük fiyat farkı ithalatçıları Çin, Avustralya’da yeni sağlayıcılar bulmaya yöneltti. Bunun sonucu olarak 2002 Eylül’den itibaren 3 gemi Çin’den Gebze’ye mal getirdi ve 2003’de 300.000 ton Çin kömürünün ithal edilmesi beklenmekte.”

ifadeleri yer almaktadır.

Aynı raporda CIF 73.88 \$/ton’dan parça kömür satılması durumunda ithalatçıların kar oranı ve doğalgaz-kömür fiyatlarının karşılaştırmasına yer verilmiştir.

Raporda; CIF 73.88 \$/ton’dan satılan parça kömürün Türkiye’deki ithalatçılara dökme kömür olarak maliyetinin 97.95 \$/ton civarında olduğu, satış fiyatının ortalama 102.70 \$/ton olduğu dikkate alındığında, ithalatçıların fiyatın en yüksek olduğu sezonda 4.75 \$/ton kar ettikleri, doğalgaz fiyatının parça kömür fiyatına etkisi gözönüne alındığında, ithalatçıların yaz mevsiminde bu fiyatlardan kömür almayı kabul etmeleri durumunda zarar edeceklerine yer verilmiştir.

Aynı çalışmada, doğalgazla ısınma maliyetinin 0,026 \$/kcal, Rus kömürü ile ısınma maliyetinin 0,022 \$/kcal olduğuna yer verilerek, kcal bazında doğalgaz ve Rus kömürü fiyatlarının birbirine çok yakın olduğuna dikkat çekilmiştir.

I.3.7. İthalatçı Maliyetleri- Nihai Satış Fiyatı

Kömür piyasasındaki fiyat yükselmesinin temel nedenlerinden birisi ithalatçıların alım fiyatlarının artmasıdır. Bu fiyat artışının nihai tüketiciye hangi ölçüde yansıtıldığının anlaşılabilmesi için ithalatçı ve perakendeci teşebbüslerin maliyet kalemleri incelenmiştir.

Maliyet incelemesinde; bir ton kömürün CIF fiyatı 100 \$, İthalatçı karı %5, perakendeci karı (işletme maliyeti+kar) %15, stok sahasından tüketicinin adresine nakil bedeli ise 10 \$ olarak alınmıştır.

Tablo 11- Maliyet Kalemleri

Maliyet Kalemi	Maliyet (\$)
CIF	100
Liman	3.25
İç nakliye	3.25
KDV	20
KKDF	3
Diğer(gözetim, sigorta, gümrük)	1.5
Toz maliyeti	8
Eleme-torbalama maliyeti	7
İthalatçı maliyeti	147
%5 karla ithalatçı satış fiyatı	155
Nakliye maliyeti	10
Perakendeci maliyeti (işletme giderleri hariç)	165
%15 kar ile perakendeci satış fiyatı	190

Yukarıda yer verilen hesaplardan da görüldüğü üzere, nihai tüketicinin 1 ton kömür için ödediği bedel, kömürün CIF bedelinin %190'ı civarındadır. Dolayısıyla, kömürün CIF bedelindeki 1 birimlik artış nihai tüketicinin ödediği bedeli 1.9 birim artırmaktadır. Başka bir ifadeyle, son dönemde CIF fiyatındaki 30 \$/ton civarındaki bir artış torbalı kömürün nihai satış fiyatına 57 \$/ton olarak yansımaktadır. Bu maliyet, limanlardan uzak kentlerde nakliye maliyetine bağlı olarak daha da artmaktadır.

Geçtiğimiz dönemde kömür fiyatlarındaki artış, iç bölgelerdeki yerleşim yerlerinde limanlara yakın olanlara göre daha büyük oranlara ulaşmıştır. Bu durum ise mazotun ABD Doları bazında pahalılaşmasının sonucudur. Şöyle ki 2002 yılı Temmuz ayında 1.142.000 TL (0,68 \$) olan mazotun litresi 2003 Temmuz ayında 1.395.000 TL'ye (1,01 \$) ulaşmıştır. Dolar bazında incelendiğinde, bu iki tarih arasında mazot fiyatlarının %47 oranında arttığı görülmektedir.

Öte yandan, Ağustos ayı itibarıyla Rusya ile 81 \$/ton fiyattan bağlantı yapan şirketlerin varlığı dikkate alındığında, dökme parça kömürün bu ithalatçılara maliyetinin yaklaşık 114-115 \$/ton olduğu anlaşılmaktadır. Bu kömürün ithalatçı satış fiyatının yaklaşık 120 \$/ton olduğu gözönüne alındığında, Anadolu'da yer alan illerdeki nihai satış fiyatının 150 \$/ton'un üzerinde olması beklenmelidir. Bu doğrultuda, Erzurum ve İzmir'den gelen şikayet dilekçelerinde var olduğu ileri sürülen, ithalatçılar arasında rekabeti kısıtlayıcı anlaşma veya uyumlu eylemin kanıtlanmadığı, bu bölgelerdeki yüksek fiyatların kömürün ithalat fiyatındaki artıştan kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

1.3.8. Van İli Yerinde İnceleme ve Değerlendirme

Şikayet başvurularında; Van ilindeki ithal kömür satıcılarının bir kooperatif bünyesinde anlaşarak fiyatları 200 \$/ton'a yükselttikleri iddia edilmektedir. Dosya mevcudu bilgilerden, Van S.S. Kömürcüler Oduncular Temin ve Tevzi Kooperatifi Başkanı'nın;

-Van'da yıllık 150.000 ton ithal kömür tüketildiğini, şehirde 61 kömür satıcısı bulunduğunu ve tümünün de Kooperatif üyesi olduğunu,

-ithal kömürün menşeinin Sibiryaya olduğunu ve Trabzon, Samsun ve Hopa'daki ithalatçılardan temin edildiğini,

-2003 yılının başından bu yana ithalatçılar seviyesindeki fiyatlarda çok büyük dengesizlikler ortaya çıktığını, geçen yıl ithalatçılardan 75 \$/ton'dan alınan parça kömürün halihazırda 140 \$/ton'a satıldığını, bunun yanında Trabzon'dan alınan kömür için ton başına 32 \$ nakliye ücreti ödendiğini ve ithal kömürün Van'a geliş fiyatının 172 \$/ton'a ulaştığını,

-Kooperatif olarak fiyat listeleri yayımladıklarını, halihazırda müşterinin adresine teslim şartlı satılan kömürün fiyatının 185 \$/ton olduğunu, belirlenen fiyatın altında satış yapan üyelere müdahale edilmediğini, ancak bu fiyatın üzerinde satış yapan üyenin cezaya tabi tutulabileceğini

belirttiği anlaşılmıştır.

Önaraştırma çerçevesinde yapılan incelemede, kooperatif yönetim kurulunun 5.8.2002 tarihinde; *"aylık olarak tespit edilen fiyat listeleri bütün üyelere dağıtılacak, gerektiği anda ay beklemeden liste değiştirebilecek, üyelere fiyat listelerine uymaları için ikaz edilecek"* şeklinde karar aldığı tespit edilmiştir.

Kooperatif yönetim kurulu tarafından alınan bu karar, üyelere bir fiyat listesi ile duyurulmuştur. Bu liste ve sonraki tarihlerde üyelere gönderilen listelerde Rus menşeli açık ve torbalı kömür ile pres kömürün peşin ve 4 ay vadeli fiyatlarının yanı sıra çeşitli odun tiplerinin fiyatlarına da yer verilmiştir.

Kooperatifin üyelerine gönderdiği listelerin tarihi ve bu listelerde Rus menşeli torbalı kömür için belirlenen fiyatlar aşağıdaki şekildedir.

Tablo 12- Kooperatifin Üyelerine Gönderdiği Listelerin Tarihi ve Belirlenen Fiyatlar

Tarih	Peşin Fiyat (\$/ton)	4 Ay Vadeli Fiyat
Ağustos	125	145
22.10.2002	165	180
1.2.2003	175	190
16.6.2003 Bu listede sadece odun fiyatları değişmiştir	175	190
11.7.2003	190	210

4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile rekabeti kısıtlayıcı amaç veya etkisi olan teşebbüsler arası anlaşmalar ve teşebbüs birliği kararları yasaklanmıştır. Söz konusu kooperatifte tespit edilen bilgi ve belgeler nitelikleri itibarıyla Kanun'un 4. maddesi kapsamında teşebbüs birliği kararıdır. Ancak, anılan uygulamanın, fiyatın yükseltilmesine yönelik anlaşmaların tersine tavan fiyat belirlenmesi olduğu görülmektedir. Van S.S. Kömürcüler Oduncular Temin ve Tevzi Kooperatifi Başkanı konuyla ilgili açıklamalarında; kömür fiyatlarında ortaya çıkan ani yükseliş sonrasında halktan yoğun şikayetler aldıklarını belirterek, kooperatif olarak olağanüstü pazar koşullarında halkın çıkarlarını korumak

amacıyla kömür satış fiyatlarında tavan fiyat belirlediklerini, bu konuda yerel TV ve gazetelerde halka açıklamalar yaptıklarını ve belirlenen fiyatlar üzerinde halka satış yapılmayacağını ilan ettiklerini bildirmiştir. Nitekim 20.6.2003 tarihli Prestij Haber gazetesindeki “kömür fiyatlarındaki artış, Ruslardan Kaynaklanıyor” başlıklı haberde Başkan'ın “Ukrayna Linyit kömürün tonunun tavan satış fiyatını peşin satışta Kooperatif yönetimi olarak 165 dolara satma kararı aldık. Bu fiyatların üzerinde hiçbir kooperatif üyesi satış yapmayacaktır” şeklindeki açıklamalarına yer verildiği görülmüştür.

Bu doğrultuda kooperatifin tavan fiyat listesi yayımlamasındaki amacın üyelerinin karlılıklarını artırmak ve tüketiciden satıcılara doğru kaynak transferi sağlamak olmadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, satıcılara ortalama 8-10 \$/ton kar sağlayacak şekilde tavan fiyat belirleyen kooperatif düşük fiyat uygulatarak bazı teşebbüsleri pazar dışına çıkarmak gibi bir amaç da taşımamaktadır. Bu çerçevede, Van S.S. Kömürcüler Oduncular Temin ve Tevzi Kooperatifi bünyesinde alınan teşebbüs birliği kararının ilgili pazarda rekabeti kısıtlama amacı taşımadığı, ancak kooperatife üye teşebbüslerin ticari özgürlüklerinin kısıtlanmaması bakımından tavan fiyat belirlenmesi yönteminden vazgeçilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

J- SONUÇ

Yukarıda yer verilen değerlendirmeler ışığında,

1. Erzurum ve İzmir bölgeleri de dahil olmak üzere, yurtiçindeki ithal kömür fiyatlarının yükselmesinin ithalattaki fiyat artışlarından kaynaklandığı kanaatine varıldığından, bu nedenle kömür ithalatçıları hakkında soruşturma açılmasına gerek olmadığına OYBİRLİĞİ ile,
2. i) İthal kömür piyasasının yakından izlenmesi ve aralarında rekabeti kısıtlayıcı anlaşma bulunup bulunmadığının daha iyi anlaşılması amacıyla 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 40. maddesinin birinci fıkrası ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 55. maddesinin birinci fıkrası uyarınca aralarında Krutrade, Mirtrade ve Glencore unvanlı teşebbüslerin de bulunduğu, Türkiye'ye kömür ihraç eden şirketlerin Türkiye'deki faaliyetlerine yönelik olarak önaraştırma yapılmasına,
ii) Önaraştırma işlemleri sırasında, 4054 sayılı Kanun'un 14 ve 15. maddelerinin uygulanması konusunda Başkanlığa yetki verilmesine

OYÇOKLUĞU ile,

3. Van S.S. Kömürcüler Oduncular Temin ve Tevzi Kooperatifi hakkında soruşturma açılmasına gerek olmadığına, ancak üyelerinin ticari özgürlüklerinin kısıtlanmaması bakımından tavan fiyat belirlenmesi yönteminden vazgeçilmesi gerektiğinin ilgili kooperatife bildirilmesine OYBİRLİĞİ ile

karar verilmiştir.

(11.09.2003 tarihli 03-60/ 733-343 sayılı Kurul Kararı'na)

KARŞI OY GEREKÇESİ

İthal kömür piyasasının yakından izlenmesi ve aralarında rekabeti kısıtlayıcı anlaşma bulunup bulunmadığının daha iyi anlaşılması amacıyla 4054 sayılı yasanın 40/1. maddesi uyarınca aralarında Krutrade, Mirtrade ve Glencore ünvanlı teşebbüslerin de bulunduğu Türkiye'ye kömür ihraç eden şirketlerin Türkiye'deki faaliyetlerine yönelik olarak önaraştırma yapılmasına dair; 2-i'de yer alan sayın çoğunluğun kararına aşağıdaki nedenlerle katılmıyorum:

a) 1980'li yıllardan itibaren Türkiye'de hava kirliliği sorunu belirgin bir hale gelmiş, özellikle Ankara'da hava kirliliğinin ciddi seviyelere ulaşması sonucu ithal kömür kullanılmasına karar verilmiştir. Bunun sonucu olarak özel teşebbüsler kömür ithalatına başlamışlardır. Kömür ithalatçıları, ithal kömürü yurtdışındaki teşebbüslerden almaktadır. Yurtdışındaki bu teşebbüsler, Türkiye'de bulunan irtibat büroları vasıtasıyla faaliyet göstermekte olup, bu teşebbüslerin tüm mali ve pazarlamaya ilişkin işleri yurtdışında idare edilmekte ve merkezleride yurtdışında bulunmaktadır. Yurtdışındaki teşebbüsler ithal kömürü kendileri doğrudan yurtiçindeki tüketicilere satmamaktadırlar. İthal kömürün tüketicilere satışını yurtiçindeki teşebbüsler gerçekleştirmektedirler. Bu açıdan bakıldığında yurtdışındaki teşebbüsler yönünden yurtiçinde yapılan satışların yarattığı etkinin (etki prensibi) kesintiye uğradığı ortadadır.

b) İthalatçılar çeşitli ülkelerde kaliteli kömür yataklarının bulunduğunu hatta Çevre Bakanlığı tarafından ithal kömür için belirlenen kriterlerden "uçucu oranı"nın %22'den %30'a çıkarılması halinde (uçucu oran % 22'den %28 (+2)'ye çıkarılmıştır.) Çin, Avustralya, Endonezya ve Güney Afrika'dan ucuz kömür ithalinin olanaklı hale geleceğini belirtmişler ve bazı bölgelerde Güney Afrika kömürünün kullanıldığı belirlenmiştir.

Bu durumda ithalatçılar için ithal kömür elde edecek başka alternatif ülkeler vardır.

c) Şikayet konusu yurtiçindeki ithal kömür fiyatlarının yüksek olduğu ve kömür ithalatçılarının bu fiyatları yükselttiğidir.

Bu şikayet konusu ile ilgili kararın 1. maddesinde soruşturma açılmasına gerek olmadığına karar verilmiş ise de; aynı şikayet ile ilgili olarak dosya ayrılmadan ve şikayet ile ilgisi olmayan teşebbüsler hakkında ön araştırma yapılmasına karar verilmesinin de doğru olmadığını düşünüyorum.

d) Haklarında ön araştırma yapılmasına karar verilen Krutrade, Mirtrade ve Glencore isimli şirketlerle ilgili 4054 sayılı yasaya uygun olarak yapılacak inceleme ve araştırmadan sonra; yasaya aykırılık tesbit edilirse bu şirketlere 4054 sayılı yasanın cezai hükümleri uyarınca yaptırım

uygulanacaktır. Oysa, bu şirketlerin Türkiye’de sadece irtibat büroları bulunmakta, merkezleri ise yurtdışıdadır. Bu durumda merkezleri yurtdışında bulunan bu şirketlere uygulanacak yaptırımların nasıl yerine getirileceği de belli değildir.

Yukarıda açıkladığım; “etki prensibinin” kesintiye uğraması, ithalatçıların ithal kömür elde etmek için başka alternatif ülkeler olması, aynı şikayet hakkında, bu şikayet ile ilgisi olmayan teşebbüsler hakkında ön araştırma yapılmasına karar verilmesi ve ileride aykırılık tesbit edilse bile yaptırımın nasıl yerine getirileceğinin belli olmaması nedenlerinden dolayı kararın 2-i maddesine katılmıyorum.

Tuncay SONGÖR
II.Başkan